

Stockholm – seitse põhjust sõita sel suvel ...

... ka siis, kui Vasa laev, ABBA muuseum ja kuningaloss on juba seitse korda nähtud. Tasub ette võtta uued rajad ja avastused: imelise aia ja interjööri Millesgårdeni kodumuuseum, Artipelagi kunstigalerii, Svensk Tenni disainipood, kaasaegse kunstiga täidetud Bonniers Konsthall, popkunsti ikoonid Wetterlingi galeriis, Sven-Harrys konstmuseum ja silmapaistva arhitektuuriga siseturg Östermalmshallen.

TEKST: SILVIA PÄRMANN / FOTOD: SILVIA PÄRMANN, MILLESGÅRDEN

1. Kõige võluvam muuseum Rootsis – Millesgården

„Meil ei jätku raha isegi pottide ja pannide ostmiseks, sest Carl kulutab kõik sammaste ja marmorkujude peale ära!“ ahastas kunstnik Olga Milles kirjas sõbrannale. Sambafriik oli tema abikaasa, skulptor Carl Milles tööpoolest, ent iga nendele kulutatud sent läks asja ette, tuleb tema kunagises kodumajas ja -aias ringi jalutades tõdeda. Põhjamaade suurima antiiskulptuuride kogu endale koju tassinud kunstnik nimetas seda ise oma raamatukoguks, kus ta armastas käia enda loominguga jaoks inimkeha uurimas. Aga ennekoike on Millesgården täidetud Carl Millesi skulptuuridega – mis ka loomulikult on sammaste otsa upitatud. Tundub, et Austriast pärit maalikunstnik Olga Millesile lihtsalt meeldis väga viriseda – talle ei

meeldinud Millesgården, mis on ilma igasuguse kahtluseta kõige võluvam paik kogu Stockholmis. Isegi Carli rajatud imearmas Austri aed Millesgårdeni südames ei lepitanud naist Rootsi eluga. Ent ta jääb ka ainsaks inimeseks, kellel on kunstnikepaari 1908. aastal rajatud kodu ja ennekõike selle aia kohta midagi halba öelda olnud.

Praegu on Millesgården üks põnevamaid muuseume Stockholmis, kus sel suvel näeb moeillustraator Mats Gustafsoni ja ehtekunstnik Ted Muehlingi näitust, saab jalutada suures skulptuuride aias ning nautida pikka *brunch*i või lõunat muuseumi kohvikus.

Kogu see idüll on Tallinki terminalist poole tunnise jalutuskäigu (või väga lühikese taksosõidu) kaugusel ning südalinna jõuab sealt ühistranspordiga 20–30 minutiga.

2. Kunst ja kõhutäis, mis Nobeli vääriline – Artipelag

Artipelagstigen 1

134 40 Gustavsberg

artipelag.se

Stockholmi saarestikus võib ka sihitult paadiga ringi sõites tunda, et midagi pole elust puudu, ent tõelistel maksimalistidel on mõistlik võtta suund Artipelagi.

Artipelag on Stockholmi saarestikus Värmdös asuv kunstigalerii, mille üks osa on aasta läbi avatud skulptuuride välinäitus ning mida piiravad kenasti puude vahele ja rannikule sätitud matkarajad. Artipelagi nimi on tuletatud kunstist (ingl *art*) ja saarestikust ning võtab üsna tabavalt kokku selle, mida kunstisaar pakub. Sinna saab sõita liinipraamiga Stockholmi kesklinnast Nybrokajenist, Cityterminalenist väljuvate bussidega, auto või jalgrattaga ja mõistagi ka paadiga. Aga ma loobuksin nii mõnestki asjast elust, et sinna järgmisel korral saabuda veetaksoga. Tunnikese kestev teekond kulgeb alguses piki kitsast kanalit läbi saarestiku Artipelagi poole, mille lähenemisest annab kaugele märku suur kuldse muna kujuline Bigert & Bergströmi skulptuur „Solar Egg“, mis särab ka hallil päeval üle vee nii innukalt, nagu homset ei tulekski („Solar Egg“ on pildil lk 75 - *toim.*).

Artipelagi sõidetakse ennekõike kaasaegse kunsti näituse nautima – vahel toimub seal ka kontserte ja muid sündmusi –, ent jäädakse siis planeeritust palju kauemaks nautima selle kohvikut, eriti koogivalikut. Artipelagi kookide eest vastutab Annie Hesselstad, kes oli 2022. aastal Nobeli auhinna laureaatide õhtusöögi peakokk – tänu sellele õnnestub õhtusöögil serveeritud kooki maitsta ka neil, kel Nobel veel saamata.

Artipelag

Svensk Tenn

3. Unustamatu naine ja tema pood – Svensk Tenn

Strandvägen 5

www.svenskttenn.se

Estrid Ericson oli nähtus omaette, mitte lihtsalt veel üks väga hea maitsega Rootsi naine. Ta lõpetas ülikooli kunstiopetaja erialal ajal, kui Rootsi disain oli maailma vallutamas. Teinud esimesed tööd lavastuskunstniku, näituste kujundaja ja dekoraatorina, olid selged kaks asja. Esiteks, Estridi anne luua meeleolusid ja atmosfääre, seades esemeid kohati väga ootamatuteks kooslusteks, oli ainulaadne. Teiseks pole ühtegi põhjust, miks ta peaks Skandinaavia disaini eluloo pealtvaatajaks jääma – eriti pärast seda, kui ta oli kopsaka päranduse saanud, oma esimese reisijanu kustutanud ja juhuslikult kohtunud ka tulevase abikaasa, disainer Josef Frankiga.

Ta oli 30-aastane, kui asutas Svensk Tenni, Stockholmi kõige magusamas piirkonnas tegutseva disainibüroo ja sisustustpoe, mida on kirjeldatud esimestest päevadest peale kui keskklassi lemmikut. (Seda, kui veider arusaam on rootslastel keskklassist, kinnitab see, et samas poe algusaastaid kirjeldavas lauses toovad nad kliendina näiteks kroonprints Gustaf Adolfi).

Ta ammutas inspiratsiooni 9. sajandi Peruu ajaloolistest esemetest, et luua vaase; 1930. aastate välispoliitikast, et kujundada küünlajalgu; tema analüüsivõime ja huvi maailma vastu oli tähelepanuväärne ja tema reisid peamiseks inspiratsiooniallikaks.

Svensk Tenn on praegu Strandvägenil täpselt samas kohas, kus asus aastal 1924, ainult kordi suurema müügipinna ja kohvikuga, mis tundub Stockholmi poepidajatele lausa kohustuslik olevat. Aga see on täpselt samasugune kogu maailmast inspireeritud Eldorado, nagu oli 99 aastat tagasi.

Wetterling Gallery

4. Popkunsti ikoonid – Wetterling Gallery

Kungsträdgården 3

www.wetterlinggallery.com

Wetterlingi galerii kohe Kungsträdgårdeni (kunagise kuninga köögi-viljaaia) kõrval on üks juhtivaid kaasaegse kunsti galeriisid Skandi-naavias, mis on keskendunud popkunstile.

Galerii asutas 1978. aastal Björn Wetterling, kes on üks ekstsentrilisemaid ja värvikamaid tegelasi Rootsi kunstimaailmas, ning alates sellest ajast on seal läbi jalutanud tõeline staaride paraad, mille lõppu ei paista – Frank Stellast Angela de la Cruzini. Aastas korraldatakse vähemalt kuus näitust ja kui teil peaks mingil seletamatul põhjusel Stockholmis muremõtted peas olema, siis on see koht, kus süngetele mõtetele ruumi ei ole.

5. Kaasaegne kunst – Bonniers Konsthall

Torsgatan 19

bonnierskonsthall.se

Vasastan on üks neist Stockholm linnaosadest, mis tundub peaaegu liiga hea, et olla tõsi. See on kombinatsioon kesklinnast, vaikussest ja kaunistest hoonetest, kus asuvad peened baarid ja söögi-kohad, mis teevad naabruskonnast Stockholmi ühe ihaldatuima elukoha. Kui seal kõndides tunnete, nagu jalutaksite mõnes muinasjutus või lemmikraamatus, siis pole see üllatav, sest tegelikult on see kuulsalt Rootsi Karlssoni katuselt tegutsemispaik. Siin elas Astrid Lindgren, kes Karlssonile kodu otsides oma koduasumist kaugemale ei vaadanud. Ja Bonniers Konsthall – mille restorani ka kuidagi mainimata ei saa jätta –, kinnitab Vasastani positsiooni poolmuinasjutulise paigana. Ent Konsthalli näitused, mille autoriteks on tavaliselt kas kaasaegse kunsti tõusvad staarid või juba väga kuumad nimed, avavad maailma selle kõigis värvivarjundites.

Bonniers Konsthall

Ka maja ise, mille autor on Johan Celsing Arkitektkontor, ei jää näitusesaalides toimuvale alla. Reedeti pääseb Bonniers Konsthalli tasuta.

6. Veel üks Karlsson ja tema maja – Sven-Harrys konstmuseum

Eastmansvägen 10–12

www.sven-harrys.se

„Mida teha kunstikoguga, kui see on valmis? Kui annetate selle muuseumile, jõuab see nende keldrisse. Ei, ma tahan, et kõik saaksid nautida minu kunsti nii nagu mina,“ olevat Karlsson öelnud.

Ehkki ka Vasastanist, nagu Astrid Lindgreni Karlsson, kuulub see tsitaat ühele teisele Karlssonile, Sven-Harry Karlssonile, kes on päris inimene ja otsustas 2011. aastal oma erakunstkogu muuseumis välja panna. Ja tema kogu on ikka muljetavaldavam kui selle maailma parima kukemaalija pilt „Väga üksildane kukk“ (mis oli ka kahtlemata suurepärase).

Ärge laske end petta maja messingiga kaetud fassaadist, mis muudab Sven-Harrys konstmuseumi vaatamisväärsuseks omaette. See pole ainult tänavalt imetlemiseks, selle sisu ületab kindlasti välise kullasära. Kunstigaleriis, mis on umbes 400 ruutmeetri suurune, on väljas erinevad näitused peamiselt Rootsi kunstnikelt, nii tunnustatud kui ka tunnustamata geeniustelt.

Ja maja väga tänapäevane arhitektuur on samuti eksitav, sest sisenejale avaneb hoopis teine pilt – ehkki seda küll ainult 24. septembrini, kuni on avatud näitus „Art + Machine – Rising Contenders of the 1920s“. Tegelikult näeme sellel näitusel ka tulevikku, lihtsalt seda tulevikku, mis ootas ees neid, kes elasid 1920. aastatel. Pöörlevad aurumasinad, rööbastel ragisevad rongirattad ja kohevaid suitsupilvi taevasse pahvivad tehased näitasid toona teed tulevikku. Suur sõda oli lõppenud ja valju masinavärk oli lubadus kõigile, et ees ootab parem elu. See mõjutas loomulikult ka kunsti ja kultuuri.

Sven-Harrys konstmuseum

Beiruti restoran Östermalmshallenis

7. Kõik, mida hing ja kõht ihkavad – Östermalmshallen

www.ostermalmshallen.se

giidituuride tellimine: lina@bielstencompany.se

Östermalmstorg, Stockholm

Östermalmsi saluhallist, nagu kogu Rootsi kõige peenemat siseturgu ametlikult kutsutakse, leiab kõike, mida hing ja kõht ihkavad. Peale puu- ja juurviljade, liha, vorstide, ulukiliha, juustu, kohvi, tee ja eksootiliste mereandide on seal ka mitu restorani, kus seda kõike kohe kohapeal maitsta.

„Traditsioonid, kvaliteet ja personaalne teenindus aastast 1888,“ lubab turu reklaamlause, mis haruldasel kombel on tegelikkusega võrreldes ülimalt tagasihoidlik.

Östermalmshallen on arhitektuuri meistriteos. Kui Stockholm 1970. aastatel innukalt oma vanu maju lammutas ja moodsama arhitektuuriga asendas, kannatasid linlased kõik muu välja,

aga Östermalmshalleni lammutamisplaanidest kuudes tulid ka nemad plakatite ning lippudega tänavatele. Nüüd on hoone muinuskaitse all ja pärast mõne aasta tagust renoveerimist kaunim kui kunagi varem.

Kui esimese korruse müügisaaalis saab nautida head toitu keset turumelu, siis saalile vaatavatel rõdudel end sisse seadnud restoranid on pigem *fine dining*'u kategoorias. Aga kohe ühe sissepääsu kõrvalt leiab ka linna parimad salatid ja vrapid piknikule kaasa haaramiseks, mille pidamine suvises Stockholmis on tõesti edasilükkamist mitte kannatav asi.

Tõelised gurmaaniid saavad tellida endale ekskursiooni turu ajakirja peatoimetajalt Lina Bielstenilt – jah, loomulikult on niisuguse ajaloo turul oma toiduajakiri –, kes aitab selles külluslikus virvarris orienteeruda, tutvustab pika ajaloo pereärisid ja loomulikult organiseerib ka degustatsioone.